מה לפנים מה לאחור · פי' *מה בסוף גבולי העולם למזרח ולמערב אי נמי מה היה קודם ששת ימי בראשית ומה יהיה אחר שיכלה העולם : **"מעשה** של עגל השני נקרא ולא מתרגם · פירש רש"י שלא יאמרו ממשות היה בו מדקאמר אהרן ויצא העגל הזה וקשה דהא בירושלמי פליגי אמוראי ואיכא מאן דאמר מן ויאמר עד לשמצה בקמיהם (*היה) מעשה עגל השני והיינו סיפיה דקרא דוירא משה ולפרש"י לא היה לו לומר אלא עד תחלת הפסוק לכן נראה כדמפרש בירושלמי דהטעם הוי לפי שאין דומה גנאי של יחיד ביחיד או של צבור בצבור לגנאי של יחיד בצבור ומשום כבודו של אהרן לא רצו לתרגם :

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר *הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות · לא גרס ובמעמדות שהרי גבי מעמדות לא מצינו רחוב אלא לבית הכנסת היו הולכין כדתניא בפ' בתרא דתענית (דף כו:) :

כיון

[עיין תוס' חגיגה יא: ד"ה יכול]

[עייך לעיל במשנה]

פה א מיי' פי"ב מהל' תפלה הל' יב סמג עשין יט :

[נ"ל סיא]

פו ב טוש"ע י"ד סימן קמו סעיף ה :
א ג מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יד טור ש"ע א"ח סימן קנג סעיף ב

[מפרש"י נראה דגרים דלמא אתו למעבד מאהבה ומיראה ולקמן גבי אזהרות ועונשין גרס דלמא פייגי דעתייהו וכ"כ מהרש"א וע"ע בע"י]

תורה אור

ומה לפנים ומה לאחור קמ"ל: מעשה לוט ושתי בנותיו נקרא ומתרגם פשיטא: מהו דתימא ניחוש לכבודו דאברהם קמ"ל: מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם פשיטא: מהו דתימא ליחוש לכבודו דיהודה קמ"ל שבחיה הוא דאודי: מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם פשיטא: מהו דתימא ליחוש לכבודן של ישראל קמ"ל כל שכן דניחא להו דהויא להו כפרה: קללות וברכות נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש °דלמא (א) *פייגא דעתייהו דצבורא, קמ"ל: אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא: מהו דתימא ניחוש דלמא אתו למעבד מיראה, קמ"ל: מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם [מעשה אבשלום נקרא ומתרגם] פשיטא: מהו דתימא ליחוש ליקריה דדוד, קמ"ל: מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם פשיטא: מהו דתימא ליחוש לכבודו דבנימין, קמ"ל: °הודע את ירושלם את תועבותיה נקרא ומתרגם פשיטא: לאפוקי מדרבי אליעזר דתניא מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלם את תועבותיה אמר לו עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובדוק בתועבות אמך בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול: ואלו נקרין ולא מתרגמין (רעבד"ן סימן) מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם ומעשה ברבי חנינא בן גמליאל שהלך לכבול והיה קורא חזן הכנסת °ויהי בשכון ישראל ואמר לו למתורגמן (*הפסק) אל תתרגם אלא אחרון ושיבחוהו חכמים מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם, איזה מעשה עגל השני מן °ויאמר משה עד וירא משה תניא ר"ש בן אלעזר אומר לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו שמתוך תשובה שהשיבו אהרן למשה פקרו המערערים שנאמר °ואשליכהו באש ויצא העגל הזה: ברכת כהנים נקרין ולא מתרגמין מ"ט משום דכתיב °ישא: א] מעשה דוד ואמנון [א] לא נקרין ולא מתרגמין והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם? לא קשיא *הא דכתיב אמנון בן דוד הא דכתיב אמנון סתמא ת"ר כל המקראות הכתובין בתורה לגנאי קורין אותן לשבח כגון °ישגלנה ישכבנה °בעפולים בטחורים °חריונים דביונים °לאכול את חוריהם ולשתות את מימי שיניהם לאכול את צואתם ולשתות את מימי רגליהם °למחראות למוצאות ר' יהושע בן קרחה אומר למחראות כשמן מפני שהוא גנאי לעבודת כוכבים *אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא ב בר מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא דכתיב °כרע בל קרס נבו וכתיב °קרסו כרעו יחדיו לא יכלו מלט משא וגו' ר' ינאי אמר מהכא °לעגלות בית און יגורו שכן שומרון כי אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו אל תקרי כבודו אלא כבידו. אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא שרי ליה לבר ישראל למימר ליה לעובד כוכבים שקליה לעבודת כוכבים ואנחיה בשין תיו שלו אמר רב אשי האי מאן דסני שומעניה שרי ליה לבזוייה בגימ"ל ושי"ן האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבוחיה ומאן דשבחיה *ינוחו לו ברכות על ראשו:

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

מקום שמתפללין בו הציבור בתעניות ובמעמדות

בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת, בית הכנסת לוקחין תיבה, תיבה לוקחין מטפחות

יקרו

יחזקאל טז
בראשית לה כב
שמות לב
במדבר ו
ישעיה מו
הושע י

קמ"ל **שבחו הוא** · שבח הוא ליהודה הקרייה : **דאודי** · שהודה (ב)על חטאו : **מאהבה** · של ברכות : **ומיראה** · של קללות ואין לבן לשמים : **פייגי דעתייהו** · יחלוש דעתן כשישמעו שיהו נענשין ויאמרו טוב ליהנות מן העולם הזה בכל רצוננו הואיל וסופנו ליענש : **אל תתרגם אלא אחרון** · "ויהיו בני יעקב שנים עשר" והפסוק הזה נפסק בהפסק פרשה לכך קורהו 'אחרון' כאילו הוא פסוק לעצמו : **מן ויאמר משה אל אהרן** · מה עשה לך העם הזה (ג) : **פקרו המומרים** · הטעו פניהם לומר יש ממש בע"ז : **משום ישא** · שלא יאמרו הקב"ה נשא להן פנים ואינן יודעין שכדאי הן ישראל לשאת להן פנים כדאמרינן בברכות (דף כ:) לא כדאי הם ישראל לשאת להן פנים אני אמרתי "ואכלת ושבעת וברכת" (דברים ח) והן מחמירין על עצמן עד כזית עד כביצה : **ישגלנה** · לשון משכב כדכתיב "והשגל יושבת אצלו" (נחמיה ב) וי"מ *כלבתא: **בעפולים** · לשון מפורש הוא לגנאי יותר מטחורים שניכן בנקב בית הריעי : **חריונים** · חרי לשון ריעי : **דביונים** · הזב מן היונים שלא לפרש שהיו ישראל אוכלין גלליהן בשומרון : **את חוריהם** . ריעי היוצא דרך הנקב : **מימי שיניהם** · שינים יש לכרכשא ונוטה לכאן ולכאן קרויה "מימי שיניהן": **למחראות** · גבי עבודת כוכבים כתיב בספר מלכים כי חור לשון מוצא ריעי הוא : **לעגלות בית און** · לקול השמועה הבאה על עגלי בית און יגורו שכיניהם שבשומרון כי אבל עליו על העגל : **וכמריו** (ד) **(אשר) עליו יגילו** · אשר היו רגילין לשמוח עליו עתה יתאבלו על כבודו כי גלה ממנו : **אלא כבידו** · כובד משאו של ריעי *תהיה בו וכובד עגבותיו ודומה לו בספר ישעיה (*כרעו קרסו) יחדיו לא יכלו מלט משא וגו' הוא משא של ריעי ורבותי מפרשין וכמריו עליו יגילו ממש לשון שמחה שהיקל משאוי שלהן אבל אין לפרש כן שהעגל כולו גלה כאחד שנטלו סנחריב : **שי"ן ותי"ו** · לשון *וחשופי שת ערות מצרים (ישעיה כ) : **דסני שומעניה** · שיוצאות עליו שמועות רעות וסטאות שאות טחת : **בג' ושי"ן** · (ה) בר גירתא זונה שמה סריי' שם מוסרת כך הוא בתשובות הגאונים מותר לבזות גם את אמו שילדתו ורבותי מפרשים גיופא שייטא שטייא :

הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

בני העיר שמכרו רחובה של עיר · יש בו קדושה כדמפרש בגמ' הואיל ומתפללין בו בתעניות ובמעמדות :

לוקחין

[עי' רש"ס ד']

[מס' סופרים פ"ט ה"א]

[בע"י ליתא]

[נ"ל שהיה]

[נ"ל קרסו כרעו]

[תוספתא פ"ג]

סנהדרין סג: ע"ש

[ברכות לג. שבת לא. ע"ז ס:]

בראשית לה:כב
ויהי בשכון ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה פלגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר

*פירוש - גילוי ערות לבושת

◆

רבינו חננאל

גומר אלא המתחיל הוא גומר את כולם תניא לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו שמתוך תשובה שמשיב אהרן אל משה פקרו המינין שנאמר ואשליכהו באש ויצא העגל הזה . ברכת כהנים נקרא ולא מיתרגם . מ"ט משום ישא ה' פניו אליך : ירושלמי לא נקראין . ר' בא בעא מר' יוסי מ"ט א"ל כה תברכו לברכה ניתנה ולא לקריאה תוספתא מעשה דוד בבת שבע לא נקראין ולא מתרגמין והסופר מלמד כדרכו תנו רבנן כל המקראות שכתובים לגניי כגון ישגלנה קורין אותה ישכבנה וכגון בעפולים קורין אותם בטחורים חריונים קורין אותן דביונים וחוריהן קורין אותםצואתם ולמחראות קורין אותן למוצאות אלו בלשון הקודש הן גניי גדול בלשון הזה לפיכך משנים אותם שלא להוציא דבר מגונה מפיו אמר רב נחמן כל ליצנותא אסורה בר ליצנותא דעבודת כוכבים דכתיב כרע בל קרס נבו וכתיב קרסו כרעו יחדו וגו'. ר' ינאי אומר מהכא על כבודו כי גלה ממנו כלומר עמו של עגל מתאבלין והכומרים שהיו עליו מגילין עכשיו מתעצבין על כבודו כי גלה כלומר לקה בכבידו וחלה וגלה הכבד שלו ניטל כולו בדרך ליצנות כיון שאינו יכול להועיל ניטל כבידו . שרי לעובד כוכבים לשימר שקליה לעבודת כוכבים ואנחיה בשת שלך דכתיב וחשופי שת ערות מצרים ופירושו מקום השתנת מי רגלים ובתחת מקום הצואה.ואמר רב אשי מאן דסני שומעניה כגון השותה בד' מיני זמר וכיוצא בו כמו שמצינו באלישע אחר שהוציאוהו אלו הדברים לתרבות רעה ומפורש בחגיגה וכ"ש בדבר שהוא יותר מזה שרי לבזוייה בשי"ן וגימ"ל כלומר כל מי ששמעו רע מותר לבזותו בן זונה דניירא ונירתי ונגלו שוליך ונחמסו עקביך ופי' בן שפחה בן עכו"ם . כדגרסינן כמאן קרינא לרשיעא בר צדיקא רשיעא בר רשיעא כי האי תנא כו' א) ר' יהודה בן קרחה אומר וישימם למחוראות קורין אותן ככתבו מפני שגנאי לע"ז הואי הכתוב ליחיד אין מכנין אותו לרבים כתוב לרבים אין מכנים אותו ליחיד ר"י אומר המתרגם פסוק בצורתו הרי זה בדאי והמוסיף הרי זה מגדף פירוש המתרגם ב) השם בצורתו בדאי והמוסיף עליו זולתי התרגום שלנו הרי זה מגדף . תורגמן העומד לפני חכם אינו ג) אביו או רבו : ירושלמי תפילין ומזוזה מי קודם שמואל אמר מזוזה קודמת שכן נוהגת בשבתות ובי"ט משא"כ בתפילין רב הונא אמר תפילין קודמין שנוהגין במפרשי ימים והולכי מדברות משא"כ במזוזה . מתניתין מסייעא לשמואל תפלה שבלו עושין אותה מזוזה מזוזה שבלה אין עושין אותה תפלה למה שמעלין בקדש ולא מורידין : **הדרן עלך הקורא את המגילה עומד**

מבנה
דברים שנקראין ולא מתרגמין

נושא
דוגמאות של כתיב ולא קרי משום שהם לשון גנאי

נושא
כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דעבודה כוכבים דשריא

מבנה
מקורות של ליצנותא דע"ז במקרא

נושא
מכירת וקניית דברים הקשורים לקדושה:
•למקום תפילה
•ולספר תורה
הכלל בנושא זה הוא - מעלין בקדש ולא מורידין

א) נ"ל תוספתא ר' יהושע בן קרחה אומר וכו' . ב) עי' תוס' קדושין דף מ"ע ד"ה המתרגם מש"כ בשם רבינו ז"ל ועי"ע בערוך ערך תרגם . ג) חסר כאן וכן איתא בתוספתא שם אינו רשאי לא לפחות ולא להוסיף ולא לשנות אא"כ יהיה אביו או רבו .

הגהות הב"ח

(א) גמ' וברכות נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא אתו למיעבד מאהבה ומיראה קמ"ל אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא פייגא דעתייהו דצבורא קמ"ל מעשה אמנון כצ"ל : (ב) רש"י ד"ה דאודי שהודה על חטאו : (ג) ד"ה מן ויאמר וכו' העם הזה שחור אהרן וספר המעשה נקרא מעשה העגל השני סס"ד : (ד) ד"ה וכמריו עליו כצ"ל ותיבת אשר נמחק : (ה) ד"ה בגימ"ל ושי"ן . נ"ב בר גיורתא תרגום ירושלמי הנואף והנואפת גיורא וגיורתא :

גליון הש"ס

גמ' דלמא פייגא . עיין ברא"ם ויגש פ' מ"ו פסוק י :

הגהות הגר"א [א] גמ' מעשה דוד ואמנון (לא) תו"מ (וכגירסא שלנו במתני' וע' תוי"ט) :

הגהות מהר"ב רנשבורג א] גמ' מעשה דוד ואמנון נקרין ולא מתרגמין כצ"ל :